

ZALÁN TIBOR

Csendzár

RÓNASZÉKI LINDA KIÁLLÍTÁSA ELÉ

TISZTELT KÖZÖNSÉG,

a drámaelmélet azt tanítja, hogy nem lehet két befejezése egy drámának, de azt sehol sem említi, hogy lehet-e két kezdete. Ettől felbátorodva döntöttem én úgy, hogy kétszer kezdem el ezt a kiállításmegnyitót, annál is inkább, mert a kiállításmegnyitókról ez eddig semmilyen szabályzatot nem olvastam. Akkor hát, miért is ne?

1. KEZDÉS

Engedélyezett idézet egy *csak egy lány, aki egy felhőben előbb látja meg a nyulat, mint a felhőt* nekem írt leveléből. „adott 2 terem (pince), **elsőben** régebbi dolgaim lesznek: 2 barokkizáló süteményes-gyümölcsös csendélet egy sarokban egyik falon a város és kedvenc városaim emlékképei: táj akvarellek piciben (itt minden pici lesz, a kiállításaimon minden pici) szemben másik sarok és fal a mesesarok: írt és illusztrált mesekönyvem lapjai eredetiben s nyomtatva, vitrinben varrott szereplők a terem a leghosszabb falon Pilinszky és József Artila verseinek illusztrációival zárul (utóbbiból sok és szerelmi líra) másik (belső) teremben a nagyítós dolgok (ez mint egy attribútum függ majd minden kép mellett, mert ezek olyan kicsik, hogy gyakran szabad szemmel nem láthatók) köldökgombok felhők (felettük körömfényi részletek, kinyitott habkarton elemek lógnak esőként, felhőkként) – vízi városok ez kiegészül egy vitrinben „megmentett” s átalakult festett kéregkorongokkal, kavicsokkal és mesedobozokkal, amik szintén festettek, s kibújnak belőlük olykor mesék is.”

Eddig a különös lány levélrészlete. Hogy miért idéztem ezt most ide? Hogy ne kelljen nekem azzal foglalkoznom, hogy mi és hol látható ezen a kiállításon — a felsorolás legalább olyan akkurátusan pontos, mint egy MOMA-prospektusé, a MOMA pedig, ugye, a New York-i modern művészetek legnagyobb múzeuma, kiállító csarnoka, azt is mondhatnám, hogy Museum of Modern Art, ha jó lenne az angol kiejtés. Ami és ahol, tehát, fölvezolv a művésznő által. Itt akár be is fejezhetném, ha hallgatnék kiváló kollégámra, Alexa Károlyra, aki azt írta egy katalógus-szövegben, hogy Rónaszéki Linda képeiről nem lehet beszélni. Ha nem lehet, nem lehet, de ha kell, akkor meg beszéljünk, ha már úgyis itt vagyunk! Szóval, én azért beszélnék valamennyit, lehetőség szerint a tudálékosságot elkerülve, amivel a fentebb említett kiváló irodalomtörténész prejudikálja mindazokat, akik mégis beszélni akarnak, vagy mernek erről a művészetről vagy művésztől.

* Elhangzott Kőszegen, 2016. március 4-én a Csendzár című kiállítás megnyitóján.

2. KEZDÉS

Egy művész léte akkor válik értelmezhetővé, tehát érvényessé, ha világa összetéveszthetetlen lesz más világokhoz mérve. Az alkotások lehetnek egymással összetéveszthetők, sőt, az sohasem baj, de a teremtés aktusa során létrejött művek élesen el kell különüljenek a már létező más többiekől. Rónaszéki művei nem nagyon téveszthetők össze másokéval, és aki küszködött már az alkotás kínjával és gyönyörével, az tudja, hogy ez a legnehezebb pontja ennek a különös szenvedélynek. Amit csinál, annyira egyedi, hogy kár is erre több szót vesztegetni. Minden ott van a helyén – a maga *kizárólagos* helyén. De hol az a hely, kérdezzük rögtön ez után, és talán itt érzünk el a legkényesebb pontjához ennek a beszédnek, ugyanis óhatatlanul valahová el kell helyezni a nagy egészben ezt az apró, de apróságukban ragyogó munkákkal építkező művet. Azt gondolom, fölösleges Miróval cicóznunk, mint rokonnal, ahogy tették ezt mások, mert én sehol sem fedeztem fel ezt a rokonságot. Tűnődéseimben, hogy hova is lehet, ha kell, passzítani ezt a világot, az adatbázisában rendkívül megbízhatatlan Wikipédia sietett a segítségemre. A Gulácsyról írott szövegben – Gulácsy egyébként tagadhatatlanul lelki alkotótársa az itt kiállító művésznek – ezt a nagyon is sikamlós meghatározást találjuk: *Művészete a preraffaelitizmus magyar változata, hatott rá a szimbolikus szecesszió és az expresszionizmus, késői víziói már néhol a szürrealistákhoz közelítették életművét.* Az itt látható művekről is elmondhatjuk, hogy fölталálható bennük a preraffaelitizmus magyar változata, a szimbolikus szecesszió, az expresszionizmus, és azt is, hogy mese-, vagy álomlátásaiban a szürrealizmus. A magam részéről én leginkább a szimbolizmust és a szürrealizmust tartom Rónaszéki Linda munkáira leginkább alkalmazhatónak. A szimbolizmust nyilvánvalóan azért, mert a lényegét ő is a jelenségek mögött keresi és találja meg, az általa alkalmazott vagy hagyott jel mögött mindig a jelentések, azaz, a lényegiségek sokfélesége rejtőzik el, vár felfedezésre. Ez elsősorban az alkotói szemléletre vonatkozik. Megvalósult világa jobban, erősebben köti a szürrealizmushoz. Álom, mese, álom fölöttiség, valóságon túliság – lehetne sorolni napestig. Azonban, a szürrealizmusnak is két ága van. Az egyik az álomleíró, amikor a művész elsősorban megfelelő drogok – alkohol, kábítószer, vagy csak jól felnevelt tudatzavar stb. – okán azt vetíti ki az alkotásában, amit egyfajta transzban valóban át- és megélt. Ilyen alkotó volt például Dali. A másik, számunkra fontosabb ág az onirikus szürrealizmus, amikor az alkotó éber állapotban, teljesen józanul, semmitől sem befolyásoltan teremti meg az álomképeit, hozza létre az álom szerkezetét a munkáiban, lásd Max Ernst, vagy Magritte. Hozzájuk tartozónak vélem Rónaszékit, bár tőlük is elkülönözik, amikor mindenbe a mesét látja bele, talán még az álomba is. De nézzük csak, mi is az álom, amit a festő nem állít, de nem is tagad? Nem tudom az orvosi megfogalmazását, a magam számára úgy definiáltam, az álom a realitások gravitáció nélküli létezése egy imaginárius térben, a kauzális logika felmondásának eredményeképpen. Lényegét tekintve a mese sem más, egyfajta látomásos történetkezelés, így számomra az álom és a mese nem csak egymáshoz nagyon közel álló fogalmak, de gyakorlatilag akár egymással fel is cserélhetőek. (Titokban azért remélem, a hallgatóság soraiban nincsenek Vladimir Propp

mesemorfológus-rajongók, mert akkor rossz véget érhetnek, ha lejár ez a mostani hivatalosságom.) Az álom is, a mese is látomás, s mint ilyen költészet, mivel módszerük is gyakorlatilag azonos: a realitás elemeinek áthelyezése a saját szürke gravitációjukból egy másik, felragyogtatott gravitációba. Az itt látható műveket tehát, meggyőződésem szerint, a költészet felől lehet leginkább megközelítenünk, hiszen a költészet sem más, mint létezés álom és ébrenlét között. Hogy ez mennyire igaz, mi sem bizonyítja jobban, minthogy az álom és ébrenlét közötti létezés vélhetően nem egyéb álmodozásnál, s mert Rónaszéki Linda, alkotói programja szerint, hivatásos álmodozónak vallja magát, ki kell jelentenünk, alkotónk nem csak festő, képzőművész, de költő is egyben, még akkor is, ha nem írt eddig egyetlen verset sem életében, bár erre nem tenném rá a fejemet.

Egyébként, lehet erre egyszerű bizonyíték a képeknek adott gyönyörű címek hosszú sora, melyekből, némi fantáziával és gyakorlattal, remek költeményeket lehetne összemontázolni. Nem mond ennek a költői megközelítésnek ellent a talált tárgyak, jelenségek fölmutatása sem, sőt az, hogy az alkotó a természeti képződményekbe, leginkább felhőkbe, belelát emberi formákat, lényeket, arcokat, alakokat, állatokat, mesefigurákat, sőt, kész vagy készülő meséket, csak megerősíteni látszik az eddig elmondottakat. Belelát a létezőkbe nemlétezőket, ez annyit tesz, hogy a létező megformáltsága már a lélek szűrőjén ment át, mondhatjuk, lélek-deformálttá vált, és idomult a lélek többi, már elkészült jelenségeihez. S hogy ez mennyire igaznak látszik, fölmutatja az „illusztratív” képek sora, amelyek világukban, képi realizációjukban, nem távolodnak el az egyéb munkáitól -legfeljebb több bennük az idegen anyag, szaporodik, mint abban a bizonyos fogban szokott.

S hogy ne kerteljek tovább, nem csak a sok kékje miatt, de nyilván azok miatt is, én a festő legközelebbi rokonának *Marc Chagallt* tartom, annak ellenére, hogy figurálisukban semmi hasonlóságot nem fedezhetünk föl kettejük között. Figuralitásban nem! De lebegésben és lebegtetésben, transzparenciában és direkt láttatásban, költői megfogalmazásban és zenei hatásokban bizony ám, hogy rokonok. Sőt!

A mikrovilág szinte kizárólagos jelenléte feltehetően alkati sajátosság. De ha keresünk rá más okot is, akkor nyilván abban találjuk föl, hogy ritkuló és híguló világunkban összesűríteni, esszenciálissá tenni szándékozik a szépséget, amit aztán makrokozmoszá oldhat léttapasztalatunk és a fantáziánk. Ezzel a gesztusával nem csak azt jelzi a művész, hogy bízik önmagában, hanem azt a szándékát is kifejezi, hogy sokat bíz ránk, szemlélődőkre. Még valami nagyon rokonszenves abban, hogy – őt idézve – *itt minden pici*. Az élmény befogadásához közel kell hajoljunk az élvezeti tárgyhoz, így szinte testi érintkezésbe kerülünk azzal, nem beszélve a nagytűs részlegről, ahol a szemmel szinte láthatatlan elemek egész (olykor kimondottan barokkosnak tűnő) külön világokat bontanak ki számunkra, szemlélődők számára.

Sok mindenről kellene és lehetne még beszélnünk, ha időnk – és türelmük – ezt megengedné. Arról például, hogy miért vonzódik Rónaszéki olyan erősen a körformához, mint a legtökéletesebb síkidomhoz, és az, hogy nála a kör leg-

Ítélet

többször befejezetlen, vonalai nem érnek össze, ha pedig összeérnek, a körforma torzul el valami felé, jelenti-e azt, hogy a harmónia vágya megmarad alkotói vágynak, mert a megfogalmazása mindig kilyukad valahol, mert ki kell lyukadnia? Arról, hogy a kék, amelyről világ életemben azt hittem, hogy a hideg színek közé tartozik, mitől annyira meleg, már-már forró ezeken a képeken? Lehetséges lenne a szeretetet színekbe és formákba rejtve juttatni el a befogadókhöz?

Nem rablom az idejüket, s nem kívánok visszaélni a türelmükkel sem. Egy igaz, valójában jelentéktelen kis történettel szeretném befejezni a mondandómat. Az eddig elmondottak leírása közben kimentem az erkélyemre, hogy elszívjak egy cigarettát, sötétben, szertartásosan, ahogyan azt máskor is szoktam. De most nem a szemközti sárga házat, vagy az azt szegélyező két nagy fenyőt bámultam, hanem felnéztem az égre. Miért is ne, amikor annyi felhőlényét szemlélem már napok óta ennek a kítűnő festőnek. Az égen legnagyobb megdöbbenésemre, egy angyalt láttam, szárnya persze nem volt, de nyilván csakis angyal lehetett, különben hogyan tudott volna megmaradni fejjel lefelé lógva a felhők között, az égen, és volt arca, teste és mozdulatlan méltósága. Ezt kéne lefesteni, gondoltam. S azt is rögtön tudtam, hogy kinek. Ez már Rónaszéki Linda-fertőzés, hümmögtem, avagy annak az első tünete. Aztán megnyugodva azt kérdeztem magamtól: mi is a valódi műalkotás egyik elengedhetetlen lényegi paramétere? Hogy hasson a befogadóra, és a tudta nélkül változtasson rajta, fújtam a választ. Lám, rám hatott, és engem megváltoztatott. Remélem, a kiállítás megtekintése után Önök is így lesznek ezzel!